

ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΚΕΙΜΕΝΙΚΩΝ ΕΙΔΩΝ

Ηλιάνα Φωστέρη, 1560201500307

Μάθημα: Κειμενογλωσσολογία-Ανάλυση Λόγου

Υπεύθυνος Καθηγητής: Διονύσης Γούτσος

1.Εισαγωγή

Η μελέτη της γλώσσας περιλαμβάνει στις μέρες μας τεράστιες συλλογές γλωσσικού υλικού. Χάρη σε αυτές, οι γλωσσολόγοι και άλλοι μελετητές είναι σε θέση να εξετάσουν γλωσσικά στοιχεία που επαναλαμβάνονται και να εντοπίσουν έτσι τις λειτουργίες τους, κάνοντας παράλληλα ασφαλείς γενικεύσεις. Η συστηματική συλλογή γλωσσικού υλικού, το οποίο έχει εξαχθεί με μη πειραματικό τρόπο, ονομάζεται σώμα κειμένων και χρησιμοποιείται στην Ανάλυση Λόγου (Discourse Analysis), που είναι μία μέθοδος κοινωνικής έρευνας ή ένα σώμα εμπειρικής γνώσης σχετικά με το πώς οργανώνεται η ομιλία και το κείμενο (Cameron, 2001: 16).

Όπως ορίζει ο Sinclair (1996), σώμα κειμένων είναι "κάθε συλλογή τμημάτων μιας γλώσσας τα οποία επιλέγονται και διατάσσονται σύμφωνα με συγκεκριμένα γλωσσολογικά κριτήρια, έτσι ώστε να μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως αντιπροσωπευτικό δείγμα της γλώσσας αυτής" (Γούτσος, 2006: 13-92). Στην προκειμένη εργασία έχει χρησιμοποιηθεί ένα σώμα κειμένων από το κειμενικό είδος του σεναρίου κινηματογραφικών ταινιών. Το σενάριο ως κειμενικό είδος είναι "η συστηματική συσχέτιση εκφραστικών και οργανωτικών στοιχείων με λειτουργίες και στοιχεία περιεχομένου, με βάση το ρόλο που καλούνται να διαδραματίσουν στο κοινωνικό και πολιτισμικό τους περιβάλλον" (Γεωργακοπούλου και Γούτσος, 2011: 59-60). Φυσικά, θεμελιώδες στην ανάλυση λόγου με τη μεθοδολογία σωμάτων κειμένων είναι η αξιοποίηση αυθεντικών δεδομένων, που δεν προκύπτουν δηλαδή από πειραματικές ή άλλες τεχνητές συνθήκες, αλλά από την αυθόρμητη παραγωγή λόγου των ομιλητών (Γούτσος, 2006: 13-92). Στην περίπτωση όμως των απομαγνητοφωνημένων σεναρίων, έχουμε μία προσέγγιση του λόγου που χρησιμοποιούνταν στην εκάστοτε δεκαετία, καθώς αποτελούν επινοημένα κείμενα από τον σεναριογράφο, τα οποία εμπλουτίζονται πολλές φορές από τον αυτοσχεδιασμό των ηθοποιών.

Το ερευνητικό ερώτημα λοιπόν της παρούσας εργασίας έγκειται στον εντοπισμό, την ανάλυση και σύγκριση συγκεκριμένων γλωσσικών στοιχείων μεταξύ των τριών σεναρίων, που αφορούν ταινίες από την δεκαετία του 1940, του 1980 και του 2010. Τα γλωσσικά στοιχεία που πρόκειται να μελετηθούν παρακάτω, επιλέχθηκαν με βάση τη συχνότητα εμφάνισής τους, τις θέσεις τους στα εκφωνήματα, τις συνάψεις και τη λειτουργία τους.

2. Δεδομένα και μεθοδολογία

Τα δεδομένα ανάλυσης προέρχονται από τις εξής ελληνικές δραματικές ταινίες: Κόκκινος Βράχος (1949), Άγγελος (1982), Άλπεις (2011). Μετά την απομαγνητοφώνησή τους, δημιουργήθηκαν σώματα κειμένων που επεξεργάστηκαν με το ηλεκτρονικό πρόγραμμα AntConc. Το πρόγραμμα αυτό χρησιμοποιεί μεθοδολογικά εργαλεία όπως καταλόγους συχνότητας λέξεων, λέξεις-κλειδιά και συμφραστικούς πίνακες. Οι κατάλογοι συχνότητας αφορούν τις πιο συχνές ή τις λιγότερο συχνές λέξεις που εντοπίζονται σε ένα σώμα κειμένων. Οι συμφραστικοί πίνακες από την άλλη μεριά, παρουσιάζουν "τις άμεσες συνταγματικές σχέσεις μιας λέξης, δηλαδή τα ευρύτερα δομικά σύνολα στα οποία χρησιμοποιείται" (Γούτσος, 2006: 13-92). Με αυτό το μεθοδολογικό εργαλείο είμαστε σε θέση να διακρίνουμε ποια είναι τα σημαντικότερα και ποια τα λιγότερο σημαντικά δομικά σύνολα στη χρήση μιας λέξης στο λόγο, και κατ' επέκταση, πώς η χρήση αυτή έχει αλλάξει ανά τις δεκαετίες. Ακόμη, δημιουργήθηκε λίστα με τα περισσότερα από τα άπαξ λεγόμενα και στις τρεις ταινίες, το οποίο έφερε στο φως στοιχεία διαφορετικών κοινωνιόλεκτων και ιδιόλεκτων που υπήρχαν την εκάστοτε εποχή.

3. Λειτουργικές λέξεις και συχνότητα εμφάνισης:

Όπως είναι γνωστό, σε όλες τις γλώσσες του κόσμου οι λειτουργικές λέξεις είναι αυτές που εμφανίζονται με την μεγαλύτερη συχνότητα σε όλα τα κείμενα και είναι κενές λεξικού περιεχομένου όπως τα *και*, *να*, *το*, *δεν*, *θα* (Γούτσος και Φραγκάκη, 2015: 62). Έτσι και στις τρεις απομαγνητοφωνημένες ταινίες, το *να* έχει τη μεγαλύτερη συχνότητα εμφάνισης. Πιο αναλυτικά:

Ταινίες	να	δεν	το	και	θα
----------------	-----------	------------	-----------	------------	-----------

Κ. Βράχος 1949	2,66%	2,07%	2,01%	1,81%	1,66%
Άγγελος 1982	3,5%	2,19%	1,90%	2,21%	2,24%
Άλλεις 2011	2,3%	2,18%	2,28%	1,81%	1,91%

Πέρα από τις λειτουργικές λέξεις, που είναι μεγάλες σε αριθμό, παρατηρούμε ότι σε κάθε κείμενο υπάρχει εξειδικευμένο λεξιλόγιο, το οποίο απαντάται με μειωμένη συχνότητα. Στην προκειμένη περίπτωση των τριών σεναρίων, το εξειδικευμένο λεξιλόγιο μας δίνει πληροφορίες για το είδος της ταινίας, των προσώπων, τα οποία εμπλέκονται, του χρόνου, του τόπου και άλλων. Πιο συγκεκριμένα, μια ματιά στα άπαξ λεγόμενα των κειμένων θα μας πείσει (Γούτσος και Φραγκάκη, 2015: 64).

4. Άπαξ λεγόμενα

Τα άπαξ λεγόμενα στις τρεις ταινίες παρουσιάζονται στον ακόλουθο πίνακα.

Κόκκινος Βράχος 1949	Άγγελος 1982	Άλλεις 2011
άμαξα	αγάπη	Έλβις Πρίτςλεϊ
άρρωστος	αγαπητικός	αίματα
αγγελτήριο	αθεόφοβοι	Αθήνας
Αθήνας	ακαμάτης	αθλητής
ακρωτήριο	αμαρτωλής	αιμορραγία
αμάξι	ανάπηρη	ακρίβεια
αμμουδιάς	ανάθεμα	αληθοφανές
αναστεναγμός	απαρατήρητος	αμέ
ανατροφή	αποβράσματα	ανίκανη
απόγεμα	αρσενικό	αναζωογονηθώ
ασπάζομαι	αστυνομικός	ανθυποπλοίαρχου
ατμόπλοιοι	αφεντικό	αντίπαλος
Βέρθερος	αχαμνό	αντιθέτως
βαπόρι	βρωμίζομαι	αντικατάσταση
βράχοι	βυζί	αντικείμενο
βρύση	γαμύσαστε	ανώριμο
γεράνια	γκαρσονιέρα	αξιόλογος
γοητεία	γκαστρομένη	αξιόπιστη
δεντρομολόχες	γκόμενες	απόγευμα
δεσπότης	γουστάρουν	Βάρκιζα
διόλου	γυναικάρα	βαλς
δυστυχισμένος	διοικητής	βελτιώνεται
ειδύλλιο	δράμα	βετεράνος

εμπιστοσύνη	ένουικος	βόλτα
εξαδέλφη	έρωτες	γήπεδο
επιστολές	εσώρουχα	γερός
ερωτευμένος	καβουρδιστήρι	Γουατεμάλα
ευδαιμονίας	κακομοίρα	Γουινόντα Ράιντερ
Ζάκυνθος	καλικάντζαρος	γυμνός
ζαλάδα	καλοριφέρ	δίωρες
θέατρο	κερατάδες	εξωτική
θαλασσοδέρνομαι	κουραφέξαλα	ηθοποιός
θλίψη	κραγιόν	θάλασσα
ιδιοσυγκρασία	κωλομπάτσε	θάνατος
Ιταλία	λιντσάρουν	θαύμα
κέντημα	λοχίας	θλίψη
κακοκαιρίες	μάγκας	κάταγμα
καράβι	μάπα	καλλιτεχνικά
καταχράστηκες	μαλακίες	καλσόν/ καλτσόν
κεντάω	μανάρι	κατατροπώσω
Κεφαλονιά	μεροκάματα	κινηματογράφο
κοινοβουλευτικώς	μηχανόβιος	κομμωτήριο
κοσμικά	μοτοσυκλέτες	μελαχρινή
κυράδες	μπαλοντίβανο	μπλουζ
λιοβασίλεμα	μπούτι	ξανθιά
λιόδεντρα	ναυτικό	ομολογουμένως
λουλούδι	ντόμπρο	επ' ουδενί
μαγεμένος	ξεμυαλισμένο	παππούς
μαθητούδι	Ομόνοιας	περικόρπιο
μακαρίτης	πανάθεμα	πρωταθλήτρια
μαρτύριο	παντρεμένος	πρόποδες
μεγαλοδύναμος	πεντακοσάρικα	πυραμοειδούς
μενεξελί	πενταροδεκάρες	ραντεβού
μερόνυχτα	περίγελο	ροκ
μουσαφίρη	περιφρόνηση	ρυθμική
ξωτικός	πιτό	στίβο
ολωσδιόλου	προκομμένη/-ος	συγκρότημα
ονειροπολήσω	προσόντα	συλλυπητήρια
Παναγία	ρεμάλι	τουρνουά
παρθούν	ρεμπρίζ	τάνγκο
Πατριάρχη	σεξ	τραυματισμό
προπάντων	σερβάνι	φαβορίτες
ρομαντικός	σεσημασμένος	χαστουκίζει
σαλπάρει	σεφτέ	χειρουργείο
σοδειά	σύρθηκες	χορευτής
σταχτοκίτρινο	σούζα	
στεφάνι	στρατηγός	
φρίκη	συκοφαντίες	
χλωμός	ταβερνάκι	
χρυσολούλουδα	τεριακλής	
ψιθυριστός	τσίφτικα	
	τσιγάρο	
	υποκρισία	
	υπόληψη	
	φάμπρικα	
	φούμαρα	
	χαραμοφάηδες	
	χατίρι	

χλευαστικές

Εάν, λοιπόν, ανατρέξουμε στον παραπάνω πίνακα, μπορούμε εύκολα να εξαγάγουμε πληροφορίες που αφορούν την εποχή, τις ιδιοματικές λέξεις και εκφράσεις ενός τόπου, τα πρόσωπα που μιλούν, αλλά και το κοινωνικοοικονομικό τους στάτους. Για τον *Κόκκινο Βράχο* (1949), λέξεις όπως *άμαξα, ακρωτήριο, ατμόπλοιο, βαπόρι, Ζάκυνθο, Κεφαλλονιά*, προδίδουν την ατμόσφαιρα νησιού του Ιονίου πελάγους και την εποχή που υπήρχαν ακόμη άμαξες και ατμόπλοια (αρχές-μέσα 20ου αιώνα). Στις *Άλπεις* (2011) αντιθέτως, ο *Έλβις Πρίσλεϊ* (1935-1977), η *Αθήνα*, η *Βάρκιζα*, η *Γουινόνα Ράιντερ* (1971-) καταδεικνύουν το κλίμα μιας μεταγενέστερης εποχής στην βαθύτατα πλέον επηρεασμένη από τον δυτικό πολιτισμό Αθήνα.

Σε κάθε περίπτωση, τόσο στη μία, όσο και στην άλλη ταινία, το λεξιλόγιο είναι επιμελημένο και περίτεχο. Στον *Κόκκινο Βράχο* λέξεις όπως *ακρωτήριο, αμμουδιάς, δεσπότης, ερωτευμένος, Ζάκυνθος, λιοβασίλεμα, λιόδεντρα, λουλούδι, μαθητούδι, μενεξελί, ονειροπολήσω, Παναγία, Πατριάρχης, ρομαντικός, σταχτοκίτρινο, χρυσολούλουδα*, καταδεικνύουν το καλοκαιρινό τοπίο, την νεανική ξεγνοιασιά και αθωότητα, και την θρησκευτικότητα της εποχής. Το ναυτικό και πολιτικό λεξιλόγιο: (*ατμόπλοιο, βαπόρι, θαλασσοδέρνομα, κακοκαιρίες, κοινοβουλευτικώς*), οι περίτεχνες λογοτεχνικές εκφράσεις (*ασπάζομαι, Βέρθερος, δεντρομολόχες, εξαδέλφη, λιόδεντρα, μενεξελί, σταχτοκίτρινο*), φανερώνουν τον απόηχο της καθαρεύουσας στην Ελλάδα της δεκαετίας του 1940.

Αντίστοιχα στις *Άλπεις*, το εξειδικευμένο αθλητικό και ιατρικό λεξιλόγιο (*αθλητής, αιμορραγία, βετεράνος, γήπεδο, κάταγμα, περικάρπιο, πρωταθλήτρια, πυραμοειδούς, ρυθμική, στίβο, τουρνουά, τραυματισμό, χειρουργείο, χορευτής*), είναι κατατοπιστικό σχετικά με την ιδιότητα των προσώπων: μία αθλήτρια, ένας προπονητής, μία νοσοκόμα και ένας τραυματιοφορέας. Χαρακτηριστικό του πρωτοποριακού χαρακτήρα των ταινιών του Γιώργου Λάνθιμου είναι ο συνδυασμός πολλών στοιχείων, φαινομενικά εντελώς ασύνδετων μεταξύ τους και, μέσω αυτού, η δημιουργία αλληγοριών που αποτυπώνουν συναισθηματικά αδιέξοδα (για παράδειγμα, ο χαμός αγαπημένων προσώπων, η χωλότητα του θεσμού της οικογένειας κ.ά.). Η μίξη των διαφορετικών στοιχείων διαφαίνεται και μέσα από τη χρήση λεξιλογίου, αντλημένου από εντελώς διαφορετικά εννοιακά πεδία (Παναρέτου, 2011: 66):

ΧΩΡΟΣ ΘΕΑΜΑΤΟΣ: *Έλβις Πρίσλεϊ, βαλς, Γουινόνα Ράιντερ, ηθοποιός, καλλιτεχνικά, κινηματογράφο μπλουζ, ροκ, συγκρότημα, τάνγκο, χορευτής*

ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ: *αθλητής, γήπεδο, πρωταθλήτρια κ.ά.*

ΙΑΤΡΙΚΗ: *αιμορραγία, κάταγμα, πυραμοειδούς, χειρουργείο κ.ά.*

ΚΟΜΜΩΤΙΚΗ: *κομμωτήριο, μαλεχρινή, ζανθιά, φαβορίτες*

ΝΑΥΤΙΛΙΑ: *ανθυποπλοίαρχου, θάλασσα.*

Εκείνο που κάνει όμως εντύπωση, συγκριτικά με το επιμελημένο ύφος των δύο προηγούμενων ταινιών, είναι το λεξιλογικό ύφος της ταινίας του '80, *Άγγελος*, στην οποία εντοπίζεται ευρεία χρήση αργκό και λεξικών δανείων. Το θέμα της ήταν αρκετά αμφιλεγόμενο για την εποχή, καθώς δεν είχε υπάρξει άλλοτε ταινία που να είχε ασχοληθεί με την ομοφυλοφιλία και τα τραβεστί άτομα. Η αθυροστομία και το χυδαίο λεξιλόγιο αποτυπώνουν την αντιμετώπιση που είχαν -και που εξακολουθούν να έχουν- όχι μόνο οι άνθρωποι που δούλευαν ως εργάτες του σεξ, αλλά ακόμη και οι μη ετεροφυλόφιλοι: *αποβράσματα, αχαμνό, βυζί, γαμιόσαστε, γκαστρωμένη, γκόμενες, γουστάρον, κερατάδες, κωλομπάτσε, λιντσάρουν, μάγκας, μαλακίες, ρεμάλι, σεξ κ.α..* Λεξικά δάνεια από την τουρκική εκφράζουν ακόμη, το λαϊκό κλίμα και το κλίμα του "δρόμου" και της "πιάτσας": *μπαλοντίβανο < divan, ρεμάλι < remmal, σεφτέ < siftah, τεριακλής < tiryakli, τσίφτικα < cifti, χαραμοφάηδες < haram, χατίρι < hatir*. Τα τουρκικά λεξικά δάνεια σχεδόν απουσιάζουν πλήρως από τις άλλες δύο ταινίες, με εξαίρεση την λέξη *μουσαφίρης < misafir*, στον *Κόκκινο Βράχο*.

Παρά το κίνημα του καθαρισμού, που είχε προηγηθεί από τα τέλη του 18ου και τις αρχές του 19ου αιώνα και είχε υποκινηθεί από τον Αδαμάντιο Κοραή, τα εξωτερικά δάνεια της τουρκικής παρέμειναν αναπόσπαστο κομμάτι της ελληνικής γλώσσας μέχρι και σήμερα (Μπακάκου-Ορφανού, 2005: 150). Η απουσία τους από τις *Άλπεις* δεν είναι απαραίτητα αντιπροσωπευτική της μειωμένης χρήσης τους πλέον, καθώς η γλώσσα του σεναρίου φαίνεται να είναι ιδιαίτερα διαμορφωμένη ώστε να ταιριάζει με το νεωτερικό σκηνοθετικό ύφος του Γιώργου Λάνθιμου.

5. Δείκτες λόγου

Πέρα από τα άπαξ λεγόμενα, ενδιαφέρον παρουσιάζουν και συγκεκριμένες λέξεις γραμματικού περιεχομένου, που έχουν σχετική απόκλιση αν συγκρίνουμε τις τρεις ταινίες μεταξύ τους. Δείκτες λόγου, όπως το *αλλά* και το *λοιπόν* συνεισφέρουν στη συνδετικότητα σε προτασιακό και κειμενικό επίπεδο, κυρίως στις δύο νεότερες ταινίες (Γεωργακοπούλου και Γούτσος, 2011: 120). Τη χρήση του δείκτη *αλλά* έρχεται να αντικαταστήσει το *μα* στην παλαιότερη ταινία, *Κόκκινος Βράχος*, ενώ η χρήση ή μη

χρήση αντίστοιχα, των ειδικών συνδέσμων *ότι, πως*, φανερώνει μία πιθανή ένδειξη αλλαγής στη γλώσσα που θέλει τη σταδιακή έκλειψη του *πως* ως ειδικού συνδέσμου.

Παρακάτω επιχειρείται μία λεπτομερέστερη ανάλυση και σύγκριση των δεικτών.

5.1. Αλλά

1	θα πει ρεμπρίζ <M> άσε ρε (.) <Φ2>	<i>αλλά</i> έπρεπε να σ' έχω σε μια σουζα	ΑΓ1982
2	φαίνεσαι ντάξει (.) θα 'θελα να 'μαστε φίλοι (.)	<i>αλλά</i> έχω αργήσει πρέπει να φύγω	ΑΓ 1982
3	το καταλαβαίνω (.) είναι αίτημα σωστό (.)	<i>αλλά</i> αν ξανασυμβεί κάτι τέτοιο	ΑΓ 1982
4	θα σημαίνει αυτόματα (.) ότι είσαι ικανή (.)	<i>αλλά</i> αναξιόπιστη (.) άρα (.) δεν έχει άρα δεν έχει	ΑΛ 2011
5	<T> μ:: <Π> τέλεια ((κάνει πως φεύγει,	<i>αλλά</i> ανοίγει την πόρτα, την κλείνει και κάθετα	ΑΛ 2011
6	όχι καθόλου <Π> έχω ανάψει το καλοριφέρ	<i>αλλά</i> αργεί λίγο να ζεσταθεί <A> δεν πειράζει	ΑΛ 2011
7	μια κοπέλα που σκέφτονται να μου δώσουν (.)	<i>αλλά</i> αυτό δε σημαίνει πως την αγαπώ (.) ούτε	KB 1949
8	βρε αδερφέ όχι για να επέμβω δηλαδή (.)	<i>αλλά</i> γιατί ντροπή είναι; πόσες απ' τις τιμές	ΑΓ 1982
9	πιο ποπ <N> γιατί; <A> δεν ξέρω (.)	<i>αλλά</i> δεν αντέχω άλλο <N> αυτό που πήγες	ΑΛ 2011
10	και σε πέντε λεπτά (.) καλή μηχανή είναι (.)	<i>αλλά</i> δεν είναι η μηχανή <A> τι μηχανή	ΑΓ 1982
11	σίγουρα θα ζηλέψει (.)	<i>αλλά</i> δεν πειράζει γιατί πήρα και σ' αυτή	ΑΛ 2011
12	σίγουρα θα ζηλέψει (.)	<i>αλλά</i> δεν πειράζει γιατί πήρα και σ' αυτή	ΑΛ 2011
13	σίγουρα θα ζηλέψει (.)	<i>αλλά</i> δεν πειράζει (.) γιατί πήρα και σ' αυτή	ΑΛ 2011
14	σίγουρα θα ζηλέψει (.)	<i>αλλά</i> δεν πειράζει γιατί πήρα και σ' αυτή	ΑΛ 2011
15	<A> δεν είπα τέτοιο πράγμα (.)	<i>αλλά</i> δεν σε ξέρω (.) δεν μπορώ έτσι	ΑΓ 1982
16	πόσο λυπάμαι που μας φεύγεις Γιούλια μου (.)	<i>αλλά</i> δεν φαντάζομαι να μείνεις στην Κέρκυρα πολύ	KB 1949
17	όπως φαντάζεσαι θα είναι πάρα πολύ δύσκολο (.)	<i>αλλά</i> δεν χάνουμε τίποτα να προσπαθήσουμε	ΑΛ 2011
18	ότι εγώ καθαρίζω με όποιο σε πειράζει (.)	<i>αλλά</i> εσένα σ' αρέσουν οι κλάμες (.) βαρέθηκα κι	ΑΓ 1982
19	μπορείς να 'ρθεις σπίτι μου; <A> ναι	<i>αλλά</i> θα στοιχίσει κάτι παραπάνω <O> δεν πειράζει	ΑΓ 1982
20	ΠΑΡΑ ΧΩΝΕΤΕ ΕΝΑΝ ΑΝΘΡΩΠΟ ΚΑΙ ΞΕΜΠΕΡΔΕΥΕΤΕ;	<i>αλλά</i> κι αυτός (.) καλά να πάθει ((γέλιο)) ΚΑΛΗ	ΑΓ 1982
21	γι'αυτό έρχονται μωρή κουτή (.) ΑΓΟΡΙ θέλουν	<i>αλλά</i> κρύβονται πίσω απ' τα φουστάνια ((γέλια))	ΑΓ 1982
22	βαρέθηκε <Aγγ> μα δε δεν είναι έτσι	<i>αλλά</i> :: μια που έτυχε ανάγκη <Φ> να φύγεις	KB 1949
23	ολλή πλάκα (.) η μικρή αντικατέστησε το Πρινς (.)	<i>αλλά</i> ο Πρινς δεν έχει πεθάνει	ΑΛ 2011
24	αλύτερη αρχή (.) η κόρη σας αγωνίστηκε σκληρά (.)	<i>αλλά</i> ο αντίπαλος ήταν πιο δυνατός	ΑΛ 2011
25	Μιχάλης) <A> άκου φίλε (.) σ' ευχαριστώ πολύ (.)	<i>αλλά</i> πρέπει να προλάβω το τρένο	ΑΓ 1982
26	πιο θηλυκά (.) όχι σαν τεριακλής της Ομόνοιας	<i>αλλά</i> σαν γυναίκα <O> μην ανησυχείς ματάκια μου	ΑΓ 1982
27	στην αρχή μου άρεσε (.) τώρα πια όχι (.)	<i>αλλά</i> συνήθισα (.) τι να κάνω (.) είσαι παντρεμένος	ΑΓ 1982
28	απ' το λούνα παρκ (.) δίπλα στο Καραϊσκάκη (.)	<i>αλλά</i> τίμα πράγματα (.) μη με στήσεις (.) στις εφτά	ΑΓ 1982
29	τραυματισμό ο οποίος με κράτησε λίγο πίσω (.)	<i>αλλά</i> τα τελευταία δύο χρόνια είμαι πολύ καλύτερα	ΑΛ 2011
30	<N> ο Βασίλης είναι μικρότερος από μένα	<i>αλλά</i> ταιριάζουμε πολύ (.) σε διάφορα πράγματα	ΑΛ 2011
31	εκείνη ξέρεις ποια (.) εγώ δεν λέω πολλά (.)	<i>αλλά</i> την έχω παραγγείλει (.) σε δύο μέρες	ΑΓ 1982
32	κάτι ήταν παλιά έχω κι εγώ παρελθόν (.)	<i>αλλά</i> τώρα μόνο εσένα αγαπάω (.) μόνο εσένα θέλω	ΑΓ 1982
33	είσαι κι η πρώτη ε; <A> ναι	<i>αλλά</i> όχι για 'σένανε <M> τι σου λέει	ΑΓ 1982
34	ΟΧΙ δηλαδή φεύγει τώρα κι ο Τόνης	<i>αλλά</i> όχι μαζί μου (.) εκείνος θα πάει	KB 1949

Πίνακας 1: Συμφαστικός Πίνακας λέξης "αλλά"

Από το συμφαστικό πίνακα του συνδέσμου *αλλά* στις τρεις απομαγνητοφωνημένες ταινίες, γίνεται αντιληπτό ότι μεγάλο κομμάτι της χρήσης του ανά τις δεκατίες αφορά τη δημιουργία αρνητικών δομών. Συγκεκριμένα, με ποσοστό συχνότητας 42% -από τις 31 συνολικές εμφανίσεις του- το *αλλά* εκφράζει άρνηση/αποτροπή κυρίως σε επίπεδο φράσης, αλλά και λέξης.

Ταινίες	Τύποι
Κόκκινος Βράχος (1949)	3
Άγγελος (1982)	5
Άλπεις (2011)	5

- (1) ικανή αλλά αναξιόπιστη (Άλπεις)
 (2) αλλά αυτό δεν σημαίνει πως την

αγαπώ (Κόκκινος Βράχος)

(3) αλλά δεν αντέχω άλλο (Άλπεις)

(4) καλή μηχανή είναι αλλά δεν είναι Η μηχανή (Άγγελος)

(5) αλλά δεν πειράζει (Άλπεις)

(6) αλλά δεν σε ξέρω (Άγγελος)

(7) αλλά δεν φαντάζομαι (Κόκκινος Βράχος)

(8) αλλά δεν χάνουμε τίποτα (Άλπεις)

(9) αλλά ο Πρινς δεν έχει πεθάνει (Άλπεις)

(10) αλλά σαν γυναίκα μην ανησυχείς (Άγγελος)

(11) αλλά τίμια πράγματα (.) μη με στήσεις (Άγγελος)

(12) αλλά όχι για 'σένανε (Άγγελος)

(13) αλλά όχι μαζί μου (Κόκκινος Βράχος)

Ακόμη, ο δείκτης *αλλά*, παρουσιάζει σχετική απόκλιση στη μία από την άλλη ταινία (Κόκκινος Βράχος και Άγγελος αντίστοιχα), καθώς στην παλαιότερη έχει αποκλειστικό ρόλο παρατακτικού συνδέσμου ανάμεσα σε δύο προτάσεις, ενώ στον Άγγελο,

τοποθετείται ορισμένες φορές ως δείκτης λόγου που εισάγει νέες συνεισφορές στη συνομιλία και αλλάζει το θέμα (Γεωργακοπούλου και Γούτσος, 2011: 121). Για παράδειγμα:

- (1) <K2> μωρέ εσύ 'σαι τέλεια εσύ σκίζεις (.) ακόμη και μ'αυτό το άσχετο κραγιόν είσαι κούκλα
<K3> και βρε αδερφέ όχι για να επέμβω δηλαδή (.) **αλλά** γιατί ντροπή είναι; πόσες απ' τις τίμιες φάτσες που βλέπεις κάθε μέρα δεν το κάνουν πίσω από την πόρτα γιατί γουστάρουν (.) όλη η κοινωνία το κάνει (.) εσένα σε 'πιασε η ντροπή;
- (2) <Γ> να ξεμπερδεύετε; έτσι κάνετε 'σεις; παρά χώνετε έναν άνθρωπο και ξεμπερδεύετε; **αλλά** κι αυτός (.) καλά να πάθει ((γέλιο))
- (3) <M> θα σε περιμένω αύριο έξω από το λο'υνα παρκ (.) δίπλα στο Καραϊσκάκη (.) **αλλά** τίμια πράγματα (.) μη με στήσεις (.) στις εφτά

Στις *Άλπεις*, όπως και στον *Κόκκινο Βράχο*, έχουμε προτασιακή συνδετικότητα με το *αλλά*, που υποδηλώνει σχέση αντίθεσης λογικής πληροφορίας (Γεωργακοπούλου και Γούτσος, 2011: 121):

- (1) <N> η κόρη σας αγωνίστηκε σκληρά **αλλά** ο αντίπαλος ήταν πιο δυνατός
- (2) <N> ο Βασίλης είναι μικρότερος από 'μένα **αλλά** ταιριάζουμε πολύ

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι από τις 31 συνολικές εμφανίσεις του *αλλά* και στα τρία σενάρια, μόνο οι 4 ανήκουν στον *Κόκκινο Βράχο* (1949). Αντί αυτού του συνδέσμου, χρησιμοποιείται περισσότερο το *μα*.

5.2. Μα

Λαμβάνοντας υπόψη την κατά κόρον χρήση του τύπου *μα* στην παλαιότερη από τις τρεις ταινίες (1949), σε συνάρτηση με τη μειωμένη χρήση του στις πιο σύγχρονες (1982, 2011), διαπιστώνουμε ότι η αντιθετική του υπόσταση έχει εκλείψει σημαντικά, και χρησιμοποιείται κυρίως ως επιφώνημα. Χαρακτηριστική είναι ακόμη, η πλήρης απουσία του τύπου στις *Άλπεις* (2011).

Ταινίες	Τύποι

Κόκκινος Βράχος (1949)	64
Άγγελος (1982)	9
Άλπεις (2011)	-

1	άσε με () σε παρακαλώ τι έγινε τώρα (.)	ΜΑ ΑΣΕ ΜΕ (.) ΑΣΕ ΜΕ ΝΑ ΦΥΓΩ	ΆΓ 1982
1	<Φ> η μαμά θα λυπηθεί πολύ	μα έπρεπε να κατεβεί στη χώρα με τον	KB 1949
3	σ' αρέσει; ε; <Α>	μα έχεις και την αδερφή μου γιαγιά	ΆΓ 1982
4	<Φ> δεν είναι ωραία;<Αγγ> δεν λέω (.)	μα αν μύριζαν κιόλας (.) είναι σαν τα όμορφα	KB 1949
5	μπορεί να μην αγαπήσω ποτέ (.)	μα αν τύχει κι αγαπήσω μια φορά Άγγελε	KB 1949
6	<Μ>	μα αυτό είναι έξοχο<Αγγ> ((γέλια))	KB 1949
7	άλλωστε τώρα είναι ο Άγγελος<Ε>	μα αυτόν ακριβώς συλλογίζομαι	KB 1949
8	<Φ> μα τι είναι καμιά φιλοσοφία;<Αγγ>	μα (.) για να καταλάβει κανείς ένα βιβλίο σαν	KB 1949
9	<Αγγ> γιατί γελάς; (.) τόσο:: άσχημος είμαι; <Φ>	μα για την συγγένεια μιλάω	KB 1949
10	ώπα καημένε πρώτα ξαδέρφια; άσχημα πράγματα <Αγγ>	μα γιατί; (.) αφού γίνεται (.) είναι φυσικό	KB 1949
11	ήθελε να στο πει εσύ όμως; <Αγγ>	μα γιατί γίνεται ζήτημα; σωστά λέει η Φωτεινή	KB 1949
12	μπορούν να αγαπηθούνε δυο πρώτα ξαδέρφια; <Αγγ>	μα γιατί ξαναγυρίζεις πάλι σ'αυτό το θέμα;	KB 1949
13	ήταν θα στο 'λεγα <Αγγ> περιέργο<Φ>	μα γιατί σου φαίνεται περιέργο;<Αγγ> ε να::	KB 1949
14	πιάνει όμως φρίκη όταν το συλλογίζομαι <Αγγ>	μα γιατί σου φαίνεται παράξενο; εγώ το βρίσκω	KB 1949
15	<Φ> αφού μας βαρέθηκε <Αγγ>	μα δε δεν είναι έτσι αλλά:: μια που	KB 1949
16	<Α> και πώς τόσο ξαφνικά;<Αγγ>	μα δεν είναι ξαφνικά (.) κάτι μου 'πε	KB 1949
17	που μ' αρέσει περισσότερο απ' τους άλλους (.)	μα δεν είπα πως τον αγαπώ <Αγγ> μπα:: ;	KB 1949
18	δεν τον ρωτάς τουλάχιστον αν θέλει; <Φ>	μα δεν θα τον έπαιρνα με το ζόρι	KB 1949
19	μήνες όπως το συνηθίζει κάθε χρόνο <Φ>	μα δεν θα φύγετε με το ίδιο βαπόρι;	KB 1949
20	<Μ> όχι<Φ> μυρίζεις;<Μ> κάτι μυρίζει	μα δεν ξέρω τι είναι<Φ> τι γράφει;	KB 1949
21	αλήθεια; τι γίνεται η Ελίζα;<Αγγ> ε	μα δεν υπήρξε ποτέ ειδύλλιο αγαπητέ μου	KB 1949
22	<Ε> πολύ σωστά <Αγγ>	μα ε μήπως νομίζετε πως ήρθα από την	KB 1949
23	ο μεγαλοδύναμος <Ε> μα τι συμβαίνει;<Φ1>	μα ε:: πού να το μάθεις	KB 1949
24	<Αγγ> ((γέλια)) κοίταξέ την πώς κάνει (.)	μα είναι λοιπόν τόσο μεγάλο πράμα να είναι	KB 1949
25	<Τ> ((γέλια))<Αγγ> τι γελάς; <Τ>	μα είναι να μη γελώ; εσύ ο Άγγελος	KB 1949
26	ο Τόνης δεν συνάντησε καμιά δυσκολία <Φ>	μα (.) είναι τάχα το σωστό;<Φ1> εγώ δεν	KB 1949
27	<Αγγ> αν δεν ήμουν ξαδερφός σου<Φ>	μα είσαι γέρος καημένε <Αγγ> αν ήμουν νεότερος	KB 1949
28	<Αγγ> αλήθεια; ο Τόνης;<Φ> ναι	μα εγώ δεν το πιστεύω για την καημένη	KB 1949
29	((του δίνει δώρο γυναικεία εσώρουχα)) <Α>	μα εγώ δεν φοράω τέτοια πράματα	ΆΓ 1982
30	α:: όλες οι μητέρες τα ίδια λένε (.)	μα εγώ σε βεβαιώ πως δεν γνώρισα ακόμα	KB 1949
31	<Ε> δεν ξέρω για τον Μίμη	μα :: η Φωτεινή:: είναι πλάσμα των χεριών μου	KB 1949
32	είμαι ξαδερφός σου κι αυτό το ξέρω (.)	μα η αγάπη αυτά δεν τα ρωτά (.) είναι	KB 1949
33	θα πάμε στη χώρα με το αμάξι	μα θα πάρει μονάχα εμένα γιατί εσύ λέει	KB 1949
34	κογενειακό σας <Αγγ> έτσι λοιπόν ε:: ; μπράβο (.)	μα καλά (.) γιατί λες οικογενειακό ΣΑΣ κι όχι	KB 1949
35	<Ε> τι ώρα έρχεται το βαπόρι;<Α>	μα :: κατά τις δώδεκα (.) αν δεν έχει καθυστέρηση	KB 1949
36	<Ο> δεν είναι τίποτα δεν [ε:: <Α>]	μα μη σε βάζω σε κόπο	ΆΓ 1982
37	<Γ> μακάρι πολύ θα το 'θελα	μα ξέρεις σε λίγες μέρες φεύγω	KB 1949
38	πόσο φτάνει ένα γράμμα στην Αθήνα; <Ε>	μα ξέρω 'γω (.) φαντάζομαι σε δυο τρεις μέρες	KB 1949
39	(.) να ησυχάσετε πια<Φ> εγώ;	μα ο Άγγελος δεν είναι μικρό παιδί	KB 1949
40	<Φ> Στέφανο (.) είναι και ποιητής (.)	μα ούτε γνωρίζομαστε καλά καλά	KB 1949
41	το κέφι μου (.) και για τα λεφτά (.)	μα πάνω το φχαριστήθηκα (.) ANNOYΛΑ	ΆΓ 1982
42	τους προλάβουμε στη βρύση <Ε> ΦΩΤΕΙΝΗ:: ΦΩΤΕΙΝΗ::	μα περίμενε λοιπόν να 'ρθω κι εγώ ΦΩΤΕΙΝΗ::	KB 1949
43	<Φ1> μας έγραψε η ίδια <Ε>	μα ποια [τέλοσπαντων ;<Φ1>	KB 1949
44	καλέ βέβαια άλλοτε το απαγόρευε η θρησκεία	μα σήμερα στον αιώνα μας	KB 1949
45	<Φ> που δεν την αγαπάς καθόλου<Αγγ>	μα σε βεβαιώνω (.) είναι μια κοπέλα που σκέφτονται	KB 1949
46	τόσο τρομερό () μπορεί να 'μαι δυστυχισμένος (.)	μα στο χέρι σου είναι να με κάνεις	KB 1949
47	να πάρει την άδεια του Δεσπότη<Φ1>	μα τίποτα δεν κατάφερε κυρά Ερμίνα μου	KB 1949
48	στη μητέρα του (.) τα μικρά μυστικά ίσως (.)	μα τα μεγαλύτερα (.) ((γέλια)) εδω σε θέλω	KB 1949
49	(.) ΑΛΗΤΗ <Μ> καλώς τον (.) έλα () πέρασε ()	μα τι έπαθες μύγα σε τσίμπησε;	ΆΓ 1982
50	εσύ (.) αγάπησες ποτέ σου; <Φ> όχι (.) ποτέ (.)	μα τι έχει να κάνει είμαι πάλι κανένα	KB 1949
51	τι κάνεις τέτοια ώρα; <Μ> έχω εξετάσεις (.)	μα τι έχεις είσαι άρρωστος;	KB 1949
52	<Αγγ> το διάβασες; και το κατάλαβες;<Φ>	μα τι είναι καμιά φιλοσοφία;	KB 1949
53	<Α> ντάξει παρουσιάζομαι την άλλη βδομάδα <Μ>	μα τι κουραφέξαλα μου λες;	ΆΓ 1982
54	θέλει και ντρέπεται να στο πει; <Αγγ>	μα τι λέτε τώρα; <Ε> καλά λέω	KB 1949
55	<Φ1> δόξα σοι ο μεγαλοδύναμος <Ε>	μα τι συμβαίνει;<Φ1> μα ε:: πού να	KB 1949
56	((Πρόσωπα: Άγγελος, Πρώην Σύντροφος Άγγελου)) <Α>	μα τρελάθηκες; ήταν ανάγκη να 'ρθεις στη δουλειά	ΆΓ 1982
57	((γέλια))<Αγγ> ΤΡΙΤΟ::Σ ((γέλια))<Φ>	μα υπάρχει και τέταρτος;	KB 1949
58	θα πάρω το βαπόρι των Πατρών <Φ>	μα φεύγει την ίδια ώρα <Γ> μα όχι	KB 1949
59	μα γιατί; (.) αφού γίνεται (.) είναι φυσικό <Φ>	μα ό,τι είναι φυσικό δεν πάει να	KB 1949
60	μα γνωριμία πες κάπως στενότερη <Τ>	μα όλος ο κόσμος έλεγε πως θα την	KB 1949
61	αυτό το δέχτηκα (.) και δεν το συζητώ (.)	μα όμως σε σκέπτομαι (.) σε σκέπτομαι και με	ΆΓ 1982
62	<Αγγ> και τίνος δεν αρέσουν;<Φ> ναι	μα όχι αυτά που μυρίζουν (.) τα άλλα που	KB 1949
63	<Φ> μα φεύγει την ίδια ώρα <Γ>	μα όχι (.) ε απάνω κάτω	KB 1949
64	ξαδερφάκια ε ; (.) σαν κι εμάς<Φ> ναι	μα όχι ολωσδιόλου σαν κι εμάς	KB 1949
65	θα φύγετε με το ίδιο βαπόρι; <Γ>	μα όχι όχι Φωτεινή μου (.) εγώ θα πάρω	KB 1949

Πίνακας 2: Συμφαστικός Πίνακας λέξης "μα"

Κόκκινος Βράχος (1949):

- (1) η μαμά θα λυπηθεί πολύ *μα* έπρεπε να κατέβει στη χώρα
- (2) μπορεί να μην αγαπήσω ποτέ (.) *μα* αν τύχει κι αγαπήσω μια φορά Άγγελε
- (3) μ' αρέσει περισσότερο απ' τους άλλους (.) *μα* δεν είπα πως τον αγαπώ
- (4) κάτι μυρίζει *μα* δεν ξέρω τι είναι
- (5) ναι *μα* εγώ δεν το πιστεύω για την καημένη
- (6) θα πάμε στη χώρα με το αμάξι *μα* θα πάρει μονάχα εμένα

Στα παραπάνω παραδείγματα η χρήση του *μα* υποδεικνύει αντιθετική σχέση ανάμεσα στα εκφωνήματα που ενώνει. Αντιθέτως, ο ρόλος του στον Άγγελο είναι συχνά διαφορετικός, καθώς παρατηρείται η τοποθέτησή του περισσότερο σαν επιφώνημα, παρά ως σύνδεσμος.

Άγγελος (1982):

- (1) ΜΑ ΑΣΕ ΜΕ (.) ΑΣΕ ΜΕ ΝΑ ΦΥΓΩ

Είναι δηλωτικό της αγανάκτησης, χρησιμοποιείται επιφωνηματικά.

- (2) *μα* έχεις και την αδερφή μου γιαγιά (Άγγελος 1982)

Εδώ το *μα* βρίσκεται στην αρχή του εκφωνήματος και εκφράζει μια νοηματική αντίθεση με το προηγούμενο εκφώνημα, ωστόσο μπορούμε να διαπιστώσουμε και την επιφωνηματική του χροιά που φανερώνει έκπληξη/απορία προς τα λεγόμενα του συνομιλητή: "*μα τι είναι αυτά που λες; έχεις και την αδερφή μου, γιαγιά*".

- (3) *μα* εγώ δεν φοράω τέτοια πράγματα
- (4) *μα* τι έπαθες μύγα σε τσίμπησε;
- (5) *μα* τι κουραφέξαλα μου λες;
- (6) *μα* τρελάθηκες;

Επίσης στην αρχή των εκφωνημάτων (3), (4), (5), (6) το *μα* δεν συνδέει αντιθετικά νοήματα, αλλά εκφράζει κάποιου είδους απορία.

5.3. Ότι και πως

Σχετικά με τη χρήση των ειδικών συνδέσμων *ότι/πως* παρατηρείται αποκλειστική χρήση του υποκειμενικού *πως* στην παλαιότερη ταινία *Κόκκινος Βράχος (1949)*, το οποίο σταδιακά εκλείπει, μέχρι την παντελή του απουσία στη νεότερη ταινία *Άλπεις*

(2011). Ο τύπος *ότι* απουσιάζει από την παλαιότερη ταινία, όμως έχει σχεδόν ίδια συχνότητα εμφάνισης στις πιο σύγχρονες. Συγκεκριμένα:

Ταινίες	ότι	πως
Κόκκινος Βράχος (1949)	-	44
Άγγελος (1981)	13	6
Άλπεις (2011)	14	-

- (1) όσο σε κοιτάω καλά βλέπω *πως* βάζεις κάτω όλες τις κυράδες (Κόκκινος Βράχος 1949)
- (2) κάνεις *πως* ξεχνάς; / τι νομίζεις *ότι* έχουν οι γκόμενες πιο πολύ από 'σένα; (Άγγελος 1982)
- (3) ήξερα από την αρχή *ότι* δεν έχει καμία ελπίδα (Άλπεις 2011)

5.4. Λοιπόν

Από τις 17 συνολικές εμφανίσεις της διαρθρωτικής λέξης *λοιπόν*, οι 12 ανήκουν στον *Κόκκινο Βράχο* και μόλις 5 στον *Άγγελο*, ενώ στην πιο σύγχρονη ταινία *Άλπεις*, δεν έχουμε καμία χρήση της λέξης.

1	<X> ((τραγουδι))<E> ώστε το απεφάσισε	λοιπόν <A> έτσι φαίνεται	Κόκκινος Βράχος 1949
2	κι ένα καφέ; <A> όχι φχαριστώ <Π>	λοιπόν ; <A> τι λοιπόν;	Άγγελος 1982
3	να σε δω καλά <Φ> κοιτάξέ με	λοιπόν <Αγγ> μ:: τίποτα τίποτα	Κόκκινος Βράχος 1949
4	<A> όχι φχαριστώ <Π> λοιπόν; <A> τι	λοιπόν ; <Π> με ξέχασες	Άγγελος 1982
5	το στεφάνωμα γίνηκε μια χαρά <E> μπράβο	λοιπόν <Φ1> δόξα σοι ο Θεός κυρία Ερμίνα	Κόκκινος Βράχος 1949
6	<Φ> ((γέλια))<Γ> θα έχεις συντροφιά	λοιπόν <Φ> μ ((γέλια)) το βαπόρι () φεύγω γεια	Κόκκινος Βράχος 1949
7	μου 'λεγες πριν για την Ελίζα (.) ε	λοιπόν αγαπητέ μου (.) όσες φορές δοκίμασα να φέρω	Κόκκινος Βράχος 1949
8	γιατί γελάτε;<Φ> ο Νιόνιος (.) μίλα	λοιπόν ((γέλια))	Κόκκινος Βράχος 1949
9	μου 'ρθε χθες ειδοποίηση <K> παρουσιάξασαι	λοιπόν ε; καιρός να γίνεις άντρας Άγγελε	Άγγελος 1982
10	είναι φαίνεται οικογενειαΚΟ σας <Αγγ> έτσι	λοιπόν ε:: ; μπράβο	Κόκκινος Βράχος 1949
11	στο νοσοκομείο τον στείλανε (.) οι αθεόφοβοι <Ο>	λοιπόν εγώ θα πάω στο μπαρ να ειδοποιήσω	Άγγελος 1982
12	<Φ1> τον συμβούλεψα	λοιπόν να πάει στην Πόλη	Κόκκινος Βράχος 1949
13	<E> ΦΩΤΕΙΝΗ:: ΦΩΤΕΙΝΗ:: μα περίμενε	λοιπόν να 'ρθω κι εγώ ΦΩΤΕΙΝΗ:: ΔΕΝ ΑΚΟΥΣ;	Κόκκινος Βράχος 1949
14	γιατί αργήσατε;	λοιπόν να σας φέρω κάτι να πιείτε ε;	Άγγελος 1982
15	ακολούθησε και η Γιούλια <Φ1> Ευδοξία (.) πήγε	λοιπόν στην Πόλη και τον ακολούθησε	Κόκκινος Βράχος 1949
16	κοιτάξέ την πώς κάνει (.) μα είναι	λοιπόν τόσο μεγάλο πράμα να είναι κανένας όμορφος;	Κόκκινος Βράχος 1949
17	((τη φιλάει σταυρωτά)) (.) στάσου να σε δω (.)	λοιπόν (.) τώρα θα στο πω () είσαι όμορφη	Κόκκινος Βράχος 1949

Πίνακας 3: Συμφαστικός Πίνακας λέξης "λοιπόν"

Μελετώντας τον Πίνακα 1, παρατηρούμε ότι στον *Κόκκινο Βράχο*, το *λοιπόν* εντοπίζεται κυρίως στο τέλος των εκφωνημάτων, αλλά και στη μέση, ενώ στην αρχή του εκφωνήματος χρησιμοποιείται μόνο δύο φορές. Η λέξη παίρνει τον ρόλο της, ανάλογα το περιεχόμενο και τη θέση της σε αυτό.

Όταν συνοδεύει προστακτική έγκλιση έχει συνήθως χαρακτήρα επιτατικό, για παράδειγμα:

- (1) κοίταξέ με λοιπόν
- (2) μίλα λοιπόν
- (3) μα περίμενε λοιπόν να 'ρθω κι εγώ

Καμία φορά, ειδικά όταν βρίσκεται στη μέση του εκφωνήματος, λειτουργεί ως δείκτης λόγου που εξυπηρετεί την εστίαση σε ένα συγκεκριμένο θέμα στην συνομιλία, για παράδειγμα:

- (4) τον συμβούλεψα λοιπόν να πάει στην Πόλη
- (5) πήγε λοιπόν στην πόλη και τον ακολούθησε
- (6) κοίταξέ την πώς κάνει (.) μα είναι λοιπόν τόσο μεγάλο πράμα να είναι κανένας όμορφος;
- (7) στάσου να σε δω (.) λοιπόν (.) τώρα θα στο πω () είσαι όμορφη

Στην ταινία *Άγγελος* παρατηρείται η χρήση του *λοιπόν* ως δείκτης που εισάγει καινούριες μονάδες λόγου και δηλώνει "επαγωγική σχέση μετάβασης σε καινούρια θεματική ενότητα" (Γεωργακοπούλου και Γούτσος, 2011: 123):

- (8) λοιπόν εγώ θα πάω στο μπαρ να ειδοποιήσω
- (9) λοιπόν να σας φέρω κάτι να πιείτε ε;

Ακόμη, εντοπίζεται σε ερωτηματικές δομές, και στις δύο ταινίες, όπου λειτουργεί εμφανικά στο ερώτημα που τίθεται:

- (10) παρουσιάζεται λοιπόν ε; καιρός να γίνεις άντρας Άγγελε (*Άγγελος*)
- (11) έτσι λοιπόν ε; μπράβο (*Κόκκινος Βράχος*)

6. Συμπεράσματα

Η παρούσα εργασία ήταν μία προσπάθεια εντοπισμού, καταγραφής και διαχρονικής ανάλυσης γλωσσικών στοιχείων στα σενάρια τριών ελληνικών δραματικών ταινιών διαφορετικής δεκαετίας. Η απομαγνητοφώνησή τους και στη συνέχεια η σύγκριση της γλώσσας των σεναρίων με τη βοήθεια του προγράμματος AntConc στον υπολογιστή, οδήγησε σε ορισμένα συμπεράσματα που αφορούν την εξέλιξη και αλλαγή στη χρήση ορισμένων γλωσσικών δεικτών, κυρίως γραμματικού περιεχομένου. Διαπιστώθηκε ότι οι λέξεις με τη μεγαλύτερη συχνότητα εμφάνισης είναι, όπως σε όλες τις γλώσσες, οι λειτουργικές λέξεις (να, και, δεν, θα). Στη συνέχεια, η μελέτη των άπαξ λεγομένων σε κάθε σενάριο φώτισε τις διαφορές των ταινιών σχετικά με την εποχή και το κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο δημιουργήθηκαν, το οποίο αντικατοπτρίζεται στη γλώσσα μέσα από την κοινωνιόλεκτο της εκάστοτε δεκαετίας. Στον *Κόκκινο Βράχο* έχουμε λογιότερο λεξιλόγιο, στον *Άγγελο* έχουμε αρκετούς τύπους αργκό της εποχής, ενώ στις *Άλπεις* η γλώσσα είναι απλή, λιτή, σχεδόν "αποστειρωμένη", χαρακτηριστικό που αναπαράγεται συχνά στις ταινίες του Γιώργου Λάνθιμου.

Ακόμη, από τα στοιχεία που επιλέχθηκαν προς ανάλυση, ορισμένοι δείκτες λόγου παρουσίασαν αρκετό ενδιαφέρον, όσον αφορά την εξέλιξη τους ανά τις δεκαετίες. Το *αλλά* χρησιμοποιείται κυρίως ως δείκτης που συνεισφέρει στην συνδετικότητα του κειμένου στον *Άγγελο* και στις *Άλπεις*, ενώ στην περίπτωση του *Κόκκινου Βράχου*, την θέση του παίρνει το *μα*, το οποίο έχει παρόμοιο ρόλο συνδέσμου που ενώνει αντιθετικά νοήματα. Το *μα*, παρόλαυτα, στον *Άγγελο* χρησιμοποιείται αποκλειστικά σαν επιφώνημα, ενώ η αντιθετική του υπόσταση φαίνεται να έχει εκλείψει. Είναι χαρακτηριστικό ότι στις *Άλπεις* δεν απαντάται καθόλου σαν τύπος, όμως χρησιμοποιείται το *αλλά*. Όσον αφορά τα ειδικά *ότι* και *πως*, είναι αξιοσημείωτο ότι το πρώτο απουσιάζει παντελώς από τον *Κόκκινο Βράχο*, και παίρνει τη θέση του το υποκειμενικό *πως*. Αυτό αντίστοιχα, εντοπίζεται λίγες φορές στον *Άγγελο* και καμία στην νεότερη ταινία *Άλπεις*. Θα μπορούσαμε να πούμε με μεγάλη επιφύλαξη ότι η χρήση του *πως* έχει μειωθεί σε αισθητό βαθμό πλέον, καθώς έχει αντικατασταθεί από το *ότι*. Σχετικά με τον δείκτη *λοιπόν*, παρατηρήθηκαν πολύ μικρές αλλαγές ανάμεσα στις δύο πρώτες ταινίες στις οποίες γίνεται χρήση του. Κυρίως αφορούν τη θέση του στο εκφώνημα και όχι ουσιαστική αλλαγή στη λειτουργία του ως σύνδεσμο που δηλώνει μετάβαση σε νέο θέμα.

Είναι πολύ σημαντικό να σημειωθεί σε αυτό το σημείο ότι οι γενικευμένες παρατηρήσεις που αφορούν τα επιλεγμένα στοιχεία που μελετήθηκαν, έγιναν με επιφύλαξη. Προκειμένου να γίνει ασφαλής γενίκευση στα συμπεράσματα για την

γλώσσα κάθε σεναρίου, χρειάζεται μεγαλύτερο δείγμα ταινιών από κάθε δεκαετία. Τα απομαγνητοφωνημένα σενάρια θα μπορούσαν να προσφερθούν για κοινωνιογλωσσολογική μελέτη, καθώς μπορεί να αποκαλύψουν ενδιαφέρουσες πληροφορίες σχετικά με το κοινωνικοπολιτισμικό στάτους της εκάστοτε δεκαετίας και τις διαφυλικές σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων.

Βιβλιογραφία

Γεωργακοπούλου Α. & Γούτσος Δ. (2011). *Κείμενο και Επικοινωνία*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη

Γούτσος, Δ. (2006). Ανάπτυξη λεξιλογίου- Από το βασικό στο προχωρημένο επίπεδο. Στο Γούτσος, Δ., Σηφianού, Μ. & Α. Γεωργακοπούλου *Η ελληνική ως ξένη γλώσσα: Από τις λέξεις στα κείμενα*. Αθήνα: Πατάκης, 13-92

Μπακάκου-Ορφανού, Αι. (2005). *Η λέξη της νέας ελληνικής στο γλωσσικό σύστημα και στο κείμενο*. Αθήνα: Περιοδικό «Παρουσία», παράρτημα αρ. 65.

Παναρέτου Ε. (2011). *Θέματα Γνωσιακής Γλωσσολογίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

Cameron, D. (2001). *Working with Spoken Discourse*. London: SAGE Publications Ltd

Γούτσος Δ. & Φραγκάκη Γ. (2015). *Εισαγωγή στη γλωσσολογία σωμάτων κειμένων* στο: <http://hdl.handle.net/11419/1932>

Παράρτημα

Συμβάσεις απομαγνητοφωνήσεων	
(.)	Μικρή παύση
(_)	Μεγάλη παύση
[Ταυτόχρονη ομιλία
(())	Σχόλια αναλυτή για περιστάσεις συνομιλίας
::	Παράταση/επίσυρση συλλαβής ή κατάληξης λέξεων
-	Διακοπή λέξης από τον ομιλητή
@@	Ακατάληπτα τμήματα λόγου
ΚΕΦΑΛΑΙΑ	Αύξηση έντασης
;	Ερωτηματικός επιτονισμός